

A sport válságáról

Hozzászoktunk, hogy mindig az a „minden idők legnagyobb olimpiája“, amelyet éppen akkor fejeztek be. A modern olimpiák is, mint a világversenyek általában, fokozatosan növekszenek térben és időben. A statisztikusok lelkiismeretesen megszámlálták, hogy Mexikó városban 119 ország 7000-nél több sportolója 172 versenyszámban 127 olimpiai és 42 világcsúcsot állított fel az oxigénben szegény 2300 méteres magaslaton. Az 1948-as londoni olimpia óta, amelyre tizenkét évet kellett várni, a világ sportterképe egyre tágul. Ma már Óceánia szigetvilágában is négy olimpiai bizottság működik, az Azték stadion nyitó ünnepségén Csád zászlaját az ország egyik minisztere hordozta körül, Burma 5, Afganisztán és Bermuda 3—3 versenyzőt küldött, nem győzni, csak részt venni; mert részt nem venni manapság az olimpián diplomáciai kudarcnak számít. A sport — az *atomkor varázslata* — egyesek szerint „szomorú vallása“, a nép ópiuma olyan szédületes mértékben növekszik és fonja át köz- és magánéletünk számos mozzanatát, határozza meg a nemzetközi élet sok jelenségét, hogy a szociológusok az eltorzulás, a gigantizmus kóros tüneteit vélik rajta felfedezni.

Mexikónak 766 millió új francia frankjába került az olimpia megrendezése, s bevétele mindössze 460 millió volt, a deficit tehát 306 millióra rúgott. Vigaszképpen csak három aranyérmét szerzett a nagy vetélkedőben. Az is kérdéses, hogy a szeniális építész, Ramirez Vasquez hipermodern beton, üveg és plasztik álmait lehet-e még valamikor jövedelmezően felhasználni, talán az 1970-es labdarúgó világbajnokságon. És ez az ország, amely a mérsékelt haladás és az elmaradottság között topog, vállalta a hatalmas anyagi áldozatokat, csak hogy felhívja magára — a sport útján — a világ figyelmét. Ezt ugyan már megtette más úton is, költségvetésének 25 százalékát költi közművelődésre és csak 6 százalékát hadseregfejlesztésre. Mexikó már ezért is több aranyérmét érdemelne, mint amennyit nyert.

Bizony, nagyhatalom a sport, amellyel számolni kell a nemzetközi életben. Még Hirohitót, a Nap fiát, Japán császárat is arra készítette, hogy az 1964-i tokiói olimpia megnyitójára, amelyen néhány mondatot kellett elmondania és vagy tíz lépést megtennie, súlyos betegen heteken át készüljön, és — amint mondják — a fürdőszobában kimérték a távolságot, az udvarmester pedig stopperórával a kezében figyelte az öregúr mozgását. Etiópia kétszer hallatott magáról a XX. században: akkor, amikor Mussolini katonái lerohanták, és másodszor Bikila Abebe őrmester révén, aki két olimpián nyerte meg a legklasszikusabb számot, a maratoni futást. A nemrég felszabadult Kenya hosszútávfutóinak, Kipcsoge Keinónak, Naftali Temunak és a többieknek köszönheti, hogy sokan előveszik az atlaszt, és megkeresik ezt az afrikai országot, amelyről már annyit tudnak, hogy magasan terül el, hiszen fiai jobban bírták a hosszútávok öldöklő küzdelmét, mint a többiek.

A testedzés, amely a középkorban még az enyhébb lovagi játékok közé tartozott — a nevelés hét lovagi „készsége“: a verselés, lovaglás, úszás, vívás, nyilazás, vadászat, sakkozás volt —, ma már óriási méretűre nőtt, de ugyanakkor büszke épületén — bizony nem tagadhatjuk — megjelentek a finom repedések. Pierre de Coubertin báró, a modern sportolás fáradhatatlan örege, észrevett valamit, amit

mi már teljesen elfelejtettünk. A sportolás, mint az emberi tevékenységek általában, értékmegvalósító, de értéke nem önmagában, hanem azon túl van.

A *Le Monde* 1968. december 4-i számában arról olvashattunk, hogy egy Michel Bonet nevű kutató doktori tézist nyújtott be a párizsi egyetemen az alábbi címmel: *A sport jelentése*, amelyben a sportot mint a kultúra egyik megnyilvánulását vizsgálja, a kettő szimbiózisáról beszél, és a sport lényegét a következőképpen definiálja: „A sportban a test úgy jelenik meg, mint a létezés, tér, idő és az átélt tapasztalat kategóriája, mint a máshoz való viszony jellegzetes alkotó része, mint az önmagunkat felülmúlás állandó vágya; mint értékteremtő, erőfeszítéseinkért jutalmat nem váró, a kudarcból való szüntelen feltámadás lehetősége.“ Valóban, a sport csak úgy válhat az emberi mértékek forrásává, ha mögötte ott áll a szellemi célkitűzések aranyfedezete. Ellenkező esetben öncélúvá válik, és idegen érdekek szolgálatában prostituálja magát.

Egy kegyes család a szellemi olimpián

Talán kevesen tudják, de érdemes rá emlékeztetni, hogy Coubertin az újkori olimpiák megindulásakor szellemi olimpia megrendezését javasolta. A „műzsák pentatlonja“ a következő versenyszámokból állott: építészet, festészet, szobrászat, zene, irodalom. 1912-ben rendeztek első ízben művészeti olimpiát a stockholmi nyári játékokkal egyidőben. Az irodalmi vetélkedés aranyérmét Georges Hohrod és M. Eschbach *Óda a sporthoz* című verse nyerte el. Kétséggkívül nem tartozik a remekművek közé, de a sport nemes célkitűzéseit szimbolizálja. Felépítésében a beethoveni szimfóniák számára utal a kilenc fejezet, amely egy-egy sportterényt énekel meg. A befejezés az örömhöz szól a schilleri—beethoveni gondolat szerint. Íme néhány mondat (prózában) az Óda kilencedik, befejező részéből: „Ó, Sport, te vagy a Béke! Te teremtesz boldog kötelékeket a népek között, általad tanulja meg az ifjúság egymást becsülni. A különböző nemzeti vonásokat a békés versengés forrásává teszed.“ A szerzők azonban sohasem jelentkeztek az aranyéremért. Mert nem is léteztek. Csak 25 év múlva, Coubertin halála után derült ki a kegyes család. Maga Coubertin volt az Óda szerzője, és nem véletlenül tüntetett fel alkotóként két nevet, egy franciát és egy németet, ezzel is csatlakozva nagy honfitársa, Rolland életet mozgató eszméjéhez: a francia és a német nép nyújtsanak egymásnak kezét, a német gondolkodás mélysége és alapossága, a francia szellem világossága és eleganciája összefonódva gazdagítsa az európai műveltséget.

1948-ban szűnt meg a szellemi olimpia. A londoni olimpia rendezői arra hívtakoztak, hogy igazi nagyságok sohasem vettek részt a szellemi vetélkedőn, nem is vehettek részt, mivel ők „profik“, a szellem területén az amatőrizmus csak másodlagos jelenség. Azóta az olimpiákon csak a művészeti kiállítások emlékeztetnek Coubertin nemes kezdeményezésére. Avery Brundage hajlandó volna felújítani a szellemi öttusát, noha a fizikai versenyszámokkal népszerűségben a műzsák vetélkedője úgysem vehetné fel a versenyt, de jelképnek mégis megnyugtató volna: a szellem örködné a test és a lélek harmóniája felett. Lám csak ezt a *harmónia* szót is az okosan sportoló görögöktől kaptuk, és mielőtt zenei terminussá lett, filozófiai volt, a sport esetében a test hajlékonyságát, gyorsaságát, ruganyosságát társította a lélek bátorságával, kitartásával, találékonyságával.

A félelmetes étvágyú sport

Talán éppen a harmónia az, amit joggal kérhetünk számon a modern vázslattól, a gigantikus méreteket öltő sporttól. A századeleji szerény kis klubok

PORZSOLT BORBALA

BALLADA

ELEGIA

ZOLCSAK SANDOR

egyike-másika kapitalista mammutvállalattá nőtte ki magát (Real Madrid, Inter), a barátságos mérkőzésekből nemzetközi, sőt interkontinentális — gyötrelmes — küzdelmek lettek, a versenyzők brit-birodalmi, pán-amerikai és más versenyeken értékes tróféákért, világkupákért izzadnak, kórosan megnagyobbodott sportszívvvel hajszolják a dicsőséget és még inkább a pénzt. Az atléták olyan edzés-adagokat rónak magukra, hogy az egy versenylónak is sok volna. Bikila Abebe hetenként 100—150 kilométert futott, csontos, kemény arcát földre szegezve, magányosan rötta embertelen penitenciáját. Az ausztráliai Ron Clarke, a korszak nagy futóegyenisége, világcsúcsok birtokosa, az olimpiák tragikus vesztese, bevallja, hogy valósággal üdülés számára a versenyzés, mert azon négyszer-ötször kevesebbet szalad, mint amennyi a napi adagja. A *citius, altius, fortius* (gyorsabb, magasabb, erősebb) bővös jelszavai veszett száguldásra készítetik a versenyzőt, aki rohan az idővel s ellene, önmaga ellen és talán saját boldogsága és embersége ellen is. Az említett Ron Clarke-nek a 10 000 méteres síkfutásban 800 méterrel a megváltást jelentő cél előtt félrecsuklik a feje, hideg émelygés fogja el, végtagjai elmerevednek és — veszt. De 40 órával összeomlása után frissen áll a rajtához, és ismét — veszt. A római olimpián, a vékonyka kis új-zélandi atléta, Murray Halberg megnyeri az 5000 méteres futást, a célban végigvágódik, percekig fekszik a földön mozdulatlanul. Miért e görcsös akarás, ez az észbontó hajszja? Hova tűnt a harmónia, a játékosság? Vagy talán csak így lehet versenyezni? Aki nem akar mindenáron első lenni, az ne is induljon.

Ludvik Danek cseh diszkoszvető naponta 150 kilós súlyzóval indul rohamra teste ellen, ugyanakkor elolvas mindent, amit Al. Oerter-ről, amerikai ellenfeleiről írnak, akít éveken keresztül úgy fürkészt, nyomoz, les, mint a vadász a leterítésre kiszemelt vadat. Aki meginog, enged a hívogató fáradtságnak, vagy nem következetesen kíméletlen önmagával, veszt, letiporják, eltűnik a hatalmas süllyesztőben. Bikila Rómában könnyen győz, Tokióban már keservesen, mert nem sokkal vakbél-műtétje után futja le a távot, Mexikó városban már a cél előtt feladja a versenyt. De honfitársa, Wolde megszerzi Etiópiának az aranyérmét, és most kezdődik az ő kálváriája; ugyanúgy, mint Bikila, majd ő is fellendül a dicsőség legmagasabb pontjára, hogy aztán szárnysegetten félreálljon, és emlékezzék.

Az öttusázó Balczó Andrást a szakemberek kimagaslóan esélyesnek tartották az aranyéremre. A négy világbajnoki cím tulajdonosáról azt mondták, hogy más csak akkor győzhet ebben a versenyszámban, ha Balczót „elviszi a razzia”. Ő maga is nagyon komolyan vette ezt az átkozottul nehéz műfajt, vívott, lőtt, úszott, lovagolt, rekkenő hőségben 30—40 kilométereket futott, és mégis vesztett. A fiatal svéd pentatlonista, Björn Ferm tizenegy ponttal előzte meg. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy Balczónak a győzelemhez 3 másodperccel kellett volna gyorsabban futnia, vagy egy félkörrel pontosabban lőnie, esetleg nem egészen 2 másodperccel frissebben úsznia. De az izmok, a szív, tüdő nemet mondtak, a tudat mélye is megszólalhatott: ember akarok maradni, nem leszek szupereredményeket elérő gépezet...

De ott vannak a boldog győztesek: Zsivótzky Gyula, aki legyőzte az ellenfelével szemben érzett bénító pszichózist, Viorica Viscopoleanu, aki tökéletesen elsajátított egy új ugrás-technikát, Lia Manoliu, aki beteg is nyert, és ott van mindezekelőtt a tüneményes Bob Beamon, ez az amerikai néger, aki 8,90-es távolugrásával kivívta magának nemcsak az 1968-as év „legjobb versenyzője” nevét, hanem teljesítményét a század legkiválóbb eredményének minősítették. A nemzetközi atlétikai pontozás alapján ez az eredmény azonos egy 6 méteres rúdugrással, 9 másodperc-

cel 100 méteren, 2 méter 60 centivel magasugrásban. De milyen áldozatot hoztak ezek az atléták a megérdemelt nemes fémért?

A szorongató kérdést így fogalmazhatnók meg: lehet-e napjainkban másképpen is sportolni? Sajnos, játszani csak komolyan lehet és érdemes, a sport bármely ágát csak úgy lehet űzni, ha teljes önmagunkat belevetjük a sodrásába, vállalunk minden kockázatot. És akkor Fortuna, Victoria és Gloria ránk mosolyog.

Ma már olyan eredményeket kell elérni az élmezőnyben maradáshoz, amelyekkel évtizedekkel ezelőtt olimpiai bajnokságot lehetett nyerni, világsúcsot dönteni. 1912-ben az angol 4×100 méteres női váltó gyorsúszásban olyan időt úszott, (5:52,8), hogy ma a kaliforniai Debbie Meyer egyedül is gyorsabb ugyanezen a távon csaknem másfél perccel (4:31,8). Az 1500 méteres gyorsúszásban 1904-ben a német Rausch 27:18,2 időeredményt ért el. Ha valami csoda folytán ma kiállana versenyezni a mexikói olimpia ugyanennek a számának a győztesével, Burtonnal, az amerikai fiú már jó 10 perce krimít olvashatna a medence szélén, amikor a derek német célba érne.

Már sokszor feltettük a kérdést, *hol van a magasság, távolság, gyorsaság határa*, amelyet, józan ésszel számítva, már nem lehet túlszárnyalni? Meddig lehet még „lejjebb pofozni“ a 100 méteres síkfutás 9,9-es határát? Ezt nem tudná pontosan megmondani sem a hozzáértő, sem a fantaszta. Tudjuk, hogy minden távolság befutásához, legyen az mégoly parányi is, idő kell. Már a szofisták is tudták, hogy egy homokrakásból mégsem lehet addig elvenni egyenként a szemcséket, hogy végül is ne egyetlen homokszemet legyünk kénytelenek rakásnak nevezni. Mégiscsak van egy határ, amelyen innen homokrakásról, azon túl pedig homokszemekről beszélünk. Elméletileg létezik egy pont, amelyen az emberi teljesítmény mindig alul fog maradni, de azért vagyunk emberek, hogy vágyaink mindig túlszálljanak ezen a ponton, mindig azt ostromoljuk. A teljesítményeknek van határuk, de az akarát nekifeszülésének nincs. Ha az ember már megmászta a Mount Everestet, bizton állíthatjuk: teremt magának egy még nagyobb hegységet, csak azért, hogy azt is megmáshassa. Emberi mivoltunk örökös feltörekvése, a soha meg nem állás, a soha meg nem nyugvás a józan ész diktálta testedést szédületes varázslattá változtatta át, amely a gyötrelmes aszketizmusért cserébe világhírnevet ígér. De nincs az a bűvészmester, aki az inas balkezessége következtében elszabadult poklot vissza tudná parancsolni, a sport már sohasem fog visszavezetni a mérséklet napsütötte öblébe. Ez van, ezt kell szeretni — mondják a pubertáskor nehézségeivel küzdő kamaszok. És titkon olimpiai dobogóról álmodnak.

Ezek után félve kérdezzük: hol ér véget a rohanás, ha csak így lehet már művelni a sportot? Vajon nem lenne jobb abbahagyni? Dehát a mindenáron győzni akarás nem éppúgy emberi mivoltunk megnyilvánulása, mint a józan mérséklet? — hangzik az ellenérv. Igazságtévés helyett bízzuk a jövőre a megoldást.

Bizonyos csak az, hogy bealkonyodott a kedélyes, öreguras sportolásnak.

Anekdota illő történetek

Amikor F. C. Smithson az 1908-as olimpián győztesként átszakította a szalagot a 110 méteres gátfutásban, a távot bibliával a kezében futotta végig. Ma már egy 110-es gátfutó, ha mégoly vallásos is volna, egy cigarettapapír terhét sem venné magára, nemhogy egy testes bibliát, mert minél könnyebb, gyorsabb akar lenni, és az ellenfelének még egy cigarettapapírnyi előnyt sem akar adni.

A legelső modern olimpián, 1896-ban Athénben, a maratoni futást Luis Spyros 25 éves görög paraszt nyerte. 2500 éve halott honfitársától eltérően nem nehéz

fegyverzetben, hanem nemzeti viseletben futotta végig a 42 195 méteres távolságot, a közbeeső falvakban megállott pihenni, elbeszélgetett a parasztokkal, ivott egy-egy pohár bort is (akkor még nem tiltották a doppingolást...), majd valamenyi ellenfelét megelőzve, tikkasztó hőségben elsőnek futott be az athéni stadionba, ahol a 70 000 néző úgy tombolt, mintha maga az egykori Filippidész hozta volna hírül Miltiadész győzelmét Dárius seregei felett. És mi lett a győztes jutalma? Neki profi-szerződés, hanem a boltos vállalta, hogy haláláig ellátja élelmiszerrel, a szabó ruhával, és a borbély ingyen nyírta, míg a maratoni hős az elíziumi mezőkre nem távozott.

Az 1904-es Saint Lous-i olimpián az egyik amerikai versenyző civil ruhában állott a rajthoz, addig azonban nem engedték versenyezni, míg ollóval rövidre nem kurtította a nadrágját.

Az 1913-as Tour de France-on az egyik kerékpározó észrevette, hogy kotyog a villája, leszállt, hét kilométert futott kerékpárja mellett, míg egy falusi kovácsra talált. Ő maga forrasztotta meg a törött alkatrészt, és ha késéssel is, de célba jutott. Mégis diszkvalifikálták mert idegen segítséget vett igénybe: a kovács kifizette a fűjtatót... Ekkor már érvényben voltak a többféleképpen értelmezhető amatőr és profi szabályok.

Ezek az anekdotába illő történetek a sport hőskorából bizonyítják, hogy a kezdet kezdetén milyen patriarkálisan kedélyes volt a versenyzés: egyformán szűkség volt az erőre és a találékonyagra. Ma egyhangú tempóban, hajmeresztő erőfeszítések árán futják végig a maratoni távot, másodpercek alatt kicserélik az elromlott kerékpárt, mindent megtesznek a versenyzőért, csak az is küzdjön minden idegszála megfeszítésével a győzelemért.

A hajszja nem kíméli sem a sportolás szempontjából alacsony, sem a viszonylag magas korhatárt. Megjelentek a csodagyerekek, főleg az úszásban, és a még mindig diadalmas „nagy öregek”. A kaliforniai kislány, Debbie Meyer már 14 éves korában öt világcúcsot állított fel, fél uszodahosszakat vert rá világbajnokokra. A dél-afrikai Karin Muir 12 éves korában döntött először világcúcsot, akkor még elsírta magát a győzelmi emelvényen. 15 éves koráig 13 világrekordot állított be, s már nem sírt: komoly, kissé koravén arccal nézett maga elé, és természetesen tartotta a természetellenest. 8 éves kora óta profi edző felügyelete alatt úszik, naponta fél hatkor kel, és két-két órát edz iskola előtt és után. Dehát mikor játszik a babájával?

A másik végiet is számos példával szolgál. A 32 éves Al. Oerter diszkoszvető a világranglista 14-ik helyéről kapaszkodott fel a dobogó legmagasabb csúcsára, és Mexikóban negyedszer is olimpiai aranyérmét nyert. A kardvívó lengyel Pawlowski 38 éves korában lett olimpiai első. A jól ismert Matthews még 48 éves korában is csapata erőssége volt. Öregedni nem akaró izmaiért megkapta azt a lordi címet, amelynek az elnyeréséért Laurence Olivier-nek az „Anglia legjobb színésze” ragot kellett kivívnia. Nagyon is sportisztelő korunk, íme, milyen teljesítmények közé tesz egyenlőségi jelet.

Manapság nem elég az ellenfelet legyőzni, noha ez az elsődleges szempont; szép játékot, csúcsteljesítményt is kell nyújtani körítésnek a győzelem mellé. A győzelem tényét mintegy erkölcsileg is kell igazolni. A szurkoló közönség igazságérzete, no meg szeszélye is megköveteli, hogy a győzelem mindig megérdemelt legyen. Elvárjuk azt is, hogy a szabályok keretein belül látványosságban is legyen részünk. A győzelem megnyugtató ténye mellett a cirkuszról sem mondunk le. A csapatjáték legyen „lehenyerlő”, az iram „szédületes”, a cselek „szemkápráztatóak”,

a gólok „bődületesen nagyok“, az összteljesítmény pedig legalább olyan, mint a hármasugrás, a mexikói olimpián, ahol négy világcúscot döntöttek meg és adtak át a múltnak. A huszadik század enervált és türelmetlen embere, akinek jóformán semmire sincs ideje a sporton kívül, mindezt zajosan meg is követeli magának. Mit tegyen hát a szegény versenyző, akinek nincs dupla tüdeje, szíve is csak egy van, az is „sportszívvé“ torzult, igaz, hogy a sportegészségtan szerint ez nem kóros elváltozás, csak alkalmazkodási állapot, de hát sokszor ez a megvastagodott falú, és fokozott izomműködés következtében csökkent összehúzódásokat végző szív sem elég a követelmények teljesítésére.

A minőségi romlás forrásai

A dallamosan csengő olasz szó — *dopiare* (fokozni) — angol áttétellel (*doping*) a sportvilág félelmetes terminusává lett; a nagyobb teljesítmény végett használt mesterséges izgatást jelenti. A stimuláló szerekhez való folyamodás annyira kétélű fegyver, hogy a nemzetközi fórumok szigorúan tiltják, és ugyanúgy ellenőrzik, mint az ökölvívók kesztyűjét vagy a vízipólózók körmét. Eleinte csak a versenylovakat doppingolták, később rájöttek, hogy az embereket is lehet izgatószerekkel, főleg növényi eredetű alkaloidokkal „felajzani“ (a doppingolás magyar fordítása). A fokozott teljesítmény érdekében a lelkiismeretlen sportkufárok kokaint, strichnint, alkoholt, pervitint, arzént, atropint, koffeint, digitalist használnak, nem törődve azzal, hogy ez súlyos következményekkel járhat a sportoló egészségére. Minden nagyobb szabású versenyen kötelező a dopping-vizsgálat, és lám, az agyonhajszolt versenyzőnek még hitele sincs, kételkednek abban, hogy melyik egyesülethez tartozik, hány éves, használt-e doppingoló szereket, mindezt pontosan ellenőrzik, sőt a versenyek bájos amazonjainak még azt sem hiszik el becsületszóra, hogy valóban a gyengébb nemhez tartoznak. Az 1968-as téli olimpia óta (Grenoble) bevezették a nemiség kötelező vizsgálatát.

Ha igaz az, hogy napjainkban világméreteken szervezik a sportmozgalmat, magát a versenyzést tudományos alapokra helyezik, a versenyzőt jól felkészült szakemberek irányítják, akkor mégis miért állott be jó néhány sportágban — főleg a labdajátékokban — minőségi romlás? Elegendő, ha csak a vízilabdára és a labdarúgásra hivatkozunk. A vízilabdában, ebben a nagy fizikai erőt, állóképességet igénylő, férfias, látványos játékban a gyökeres szabálmódosítások sem tudták a sportág egykori szépségét visszahozni. A mindenáron eredményre való törekvés a nagy pusztításokat azokban a sportágakban végezte, ahol ember ember ellen küzd. Ezek a játékok olykor valami hibrid, zavaros csatározással fajulnak, amelyeket kis túlzással *catch as catch can*-hez hasonlíthatnánk.

S a labdarúgás, a „varázslatok varázslata“... A modern játéktípus ellen az alábbi vádpontok hozhatók fel: a túlzásba vitt védekező játék eredményeképpen nagyon kevés a gól, jöllehet éppen ez a labdarúgás sava-borsa; eltűnt a játékoság, a látványosság, a pályán nincs egyéb tömörülő védelemnél, kínlódó csatársornál, vad kavargásnál; a többcélúság erőltetése következtében, amely minden játékost minden posztra alkalmassá akar tenni (*all round* játékos), eltűnnek a csillogó nagy futball-egyéniségek. Ezzel szemben tetszik a modern játék gyorsasága, taktikai változatossága, nagy állóképességet igénylő irama, a masszív védelmet viszont ezzel még nem lehet „cseppfolyóssá“ tenni, ahhoz sokmozgásos, technikás, ötletes játékokra van szükség, vagyis a hagyományos futball fegyvereire. Régen feltűnő egyéniséggé válhatott az a játékos is, aki csak egy valamit tudott jól (bombalövés, felhőfejes, futógyorsaság), ma viszont mindent kell tudnia az igazi labdarúgónak, min-

den mozdulatát egyharmad idő alatt kell elvégeznie a régi stílushoz képest, és mindamellettsallangmentesen kell illeszkednie a taktikai fegyelemhez.

...csak az amatőrök tekintik a labdarúgást örömmek

Íme néhány szaktekintély véleménye a labdarúgás jelenéről, jövőjéről. Matt Busby, a Manchester United menedzsere szerint a művészi labdakezelés és a határtalan munkakedv találkozása a titka a nagy játékosnak. Nagyon fontosnak tartja a lélektani mozzanatokat: a játékot örömmel kell várni, nem is lehet olyan mérkőzést megnyerni, amelyet lidércnyomásos hangulat előz meg. Sepp Herberger, a nyugatnémet válogatott volt szövetségi kapitánya az erőnlétben, technikában és a gyorsaságban látja a siker titkát. Magas technikájú csapatok gyakran veszítenek mert ellenfelük gyengébb tudású ugyan, de gyorsabb. Helenio Herrera, az Inter brazil származású „ex-mágusa“ nyíltan bevallja, hogy ma már csak az amatőrök tekintik a labdarúgást örömmek. Gyötrelmes, olykor sziszifuszi munka ez a játék. Mindent gyorsabban kell csinálni, mint régen. A védekező taktika sokat elvett a labdarúgás szépségéből, de amíg gólrá játsszák, ez az egyetlen ésszerű hadrend. Herrera szavai fejezik ki a legtökéletesebben azt a válságot, amelyen a labdarúgás keresztül megy: nem öröm művelőjének, nem vonzó a nézőnek.

Napjainkban a földgolyó minden zugában kergetik a kerek labdát, és a jó játékosok hírnevét és árfolyamát úgy jegyzi a sportberkek képzeletbeli tőzsdéin, mint az értékpapírok ingadozását az igazin. Az európai labdarúgás valamikor a csendes amatőrizmussal kezdte, és vasárnap délutáni csemegeként nyújtott szórakozást a tömegeknek. Csak 30—40 év múlva tért át a nagyüzemi termelésre, a játékosvásárlásra, a nemzetközi kapcsolatok nagyméretű kiépítésére. Már ott tartunk, hogy a leglelkesebb futballrajongó is csak akkor ül a képernyő elé, ha emelkedett ázsióval rendelkező egyesületek, válogatottak nagy tétért folyó küzdelmét láthatja. A barátságos mérkőzésekre, ha mégoly nagy csillagokat is vonultatnak fel, a kutya sem kíváncsi már.

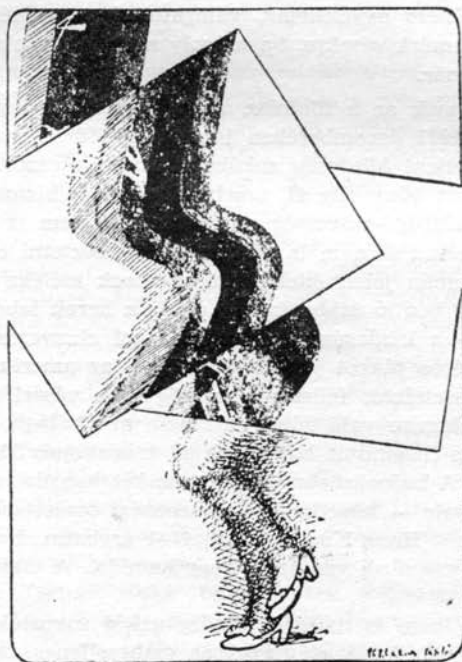
Az Egyesült Államok az a földrész, amely utolsónak hódolt be a labdarúgás varázsának. A FIFA 1967 decemberében ismerte el Zürichben az amerikai labdarúgó-szövetséget. Az ottani közönség sokáig ellenállt a csabításnak, a labdarúgást elrontott kosárlabdaként könyvelte el, amelynek az sem biztosíthat vonzóerőt, hogy lábbal játsszák. A labdarúgó-szövetség egyik vezetője nem is olyan régen még azt nyilatkozta, hogy nem tud és nem is akar megkülönböztetni egy futball-labdát egy biliárd-golyótól, egyformán jelentéktelen szórakozások kelléke és szimbóluma mind a kettő. De hamarosan hódító útjára indult ott is a kerek labda. Már Miss Soccer-t választanak (soccer — a labdarúgás népszerű angol elnevezése), Soctail nevű italt fogyasztanak, és Socheroo táncot járnak. Csakhogy az amerikai labdarúgás a több évtizedes európai tapasztalatot felhasználva, rögtön a vásárlással kezdte. Nincs az országban egyetlen valamire való edző, akit nem az Óvilágból szerződtettek volna. Az 1968-ban első ízben megindult bajnokság 17 csapatának 350 játékosa közül egyhuzad sem amerikai. A bajnokságban részt vesz két kanadai egyesület is, az egyiknek — Vancouver Royals — következő a nemzetiségi összetétele: 4 spanyol, 3 angol, 3 magyar, 2 jugoszláv, 2 Hong Kong-i kínai, 1—1 argentin, francia, holland, ciprusi és — elvégre kanadai csapatról van szó — egy kanadai. A csapat edzője a „spanyol“ Puskás Ferenc.

Ha a labdarúgás nem is nyújtja mindig azt a zavartalan élvezetet, amelyre rejtett tartalékaiból bőven futná, elég gyakran emberellenes, bujkáló ösztönöket szabadít fel. Ki ne tudna erre példát mondani a saját tapasztalataiból, vagy a sajtó

hasábjairól? Egész Európa sporttársadalma felfigyel arra az eddig példátlan eseményre, amely 1967 őszén egy törökországi városkában, Kayseri Sivasban zajlott le, egy B-ligás (!) mérkőzésen. A játékevezető megítélt a helybeliek javára egy vitatható gólt. A vendégcsapat játékosai tiltakoztak, a szurkolók verekedésbe kezdtek, autókat gyújtottak fel. A két helység lakói szabályos háborúskodásba kezdtek. Végül is a katonaságnak kellett kiszállnia és megfékeznie a keményen összehorgoló Capulet és Montague tábor fanatikusait. Az eredmény megdöbbentő: 40 halott, 600 sebesült.

Mit mond erre a labdarúgás elemzője? Ez a futballnak nevezett bikaviadal a legalantasabb szenvedélyeket kavarja fel az emberekben. A pesszimista szociológus csak legyint: ez csak egyik tünete a világszerte észlelhető nagyméretű eldurvulásnak. A modern pszichológus különleges tömegőrületet, esetleg napfoltokat, frontátvonulást emleget. A józan néző pedig, akinek talán gyermekkori szerelme a labdarúgás, így tündöklik: Goethét sem lehetett volna felelősségre vonni azért, mert a „Werther” megjelenése után néhány széplélek öngyilkos lett. Ez a férfias, játékos sport sem tehet arról, hogy a nézőterre olyanok is beülnek, akiknek valamiért megbomlott a lelki egyensúlyuk, és az ingerlékenység, türelmetlenség, gyűlölet töltöt hozták magukkal, amelynek elég a harag egy parányi szikrája, hogy egész emberi méltóságuk elillanjon.

Egy bizonyos: a szabályok szigorú betartása, az ellenfelek kölcsönös megbecsülése és egy adag egészséges humánus nélkül nemcsak hogy sportolni, de még malmozni sem lehet.

Lakner László: Tánc